

Itàlia i la Corona d'Aragó: **viatge** d'anada i tornada

L'impuls expansiu de la Corona d'Aragó cap a Itàlia va generar durant els segles XIV i XV intensos lligams entre els dos territoris. Experts d'arreu del món han analitzat en el marc del Simposi Internacional dels Premis Octubre els aspectes polítics, econòmics i culturals d'aquesta relació i les influències, sobretot a nivell literari, dels clàssics italians sobre els escriptors catalans de l'època.

La presentació del primer volum del *Diplomatari Borja* –que pretén ser la gran obra que aplegue tots els documents referits a la històrica família valenciana– feia inevitable que el Simposi Internacional que cada any s'organitza en el marc dels Premis Octubre tractara d'alguna manera el context que va envoltar l'arribada dels Borja a Itàlia. Així, el congrés ha apostat enguany per explicar la política expansiva de la Corona d'Aragó, que va culminar precisament amb la presència dels dos papes Borja a la seu vaticana. I és que les conquestes de Sardenya, Sicília i del Regne de Nàpols per part de la Corona d'Aragó van establir una sèrie de lligams entre tots dos territoris que van marcar els segles XIII, XIV i XV, tant a nivell polític com econòmic i sobretot cultural.

La primera aportació –i potser una de les més polèmiques– va anar a càrrec del catedràtic emèrit de la Universitat Catòlica de Toronto, Jocelyn Hillgarth, que va qüestionar la potència real de la Corona d'Aragó durant el segle XIII. “Els governants –explicava Hillgarth– s'havien d'enfrontar a dos problemes molt importants: d'una banda, les limitacions polítiques i sobretot econòmiques i militars de la Corona d'Aragó, i d'altra banda, la manca d'unitat dels països que formaven part de la Corona, que comptava amb uns enemics molts més rics i poderosos.” Segons Hillgarth, la importància de la Corona d'Aragó fins a finals del segle XIV va ser més “modesta i simbòlica” que real.

Uns anys més tard, les coses van canviar. Si més no, econòmicament. El professor David Abulafia, catedràtic de la Universitat de Cambridge, afirmava en una ponència dedicada als vincles comercials entre Itàlia i la Corona d'Aragó

que els mercaders catalans es van beneficiar força de les conquestes de Sardenya i Sicília, però especialment del regne de Nàpols, el 1442. “Els intercanvis comercials eren tan importants –afirmava el professor Abulafia– que Nàpols es va convertir en la capital econòmica de la Corona d'Aragó.” Les bones relacions comercials entre els dos territoris, però, es van deteriorar en bona part després de la mort d'Alfons el Magnànim, que va ser un gran impulsor de la unitat econòmica entre tots els territoris de la Corona d'Aragó.

Precisament el rei Magnànim va ser l'objecte de la conferència del catedràtic emèrit de la Universitat de Bristol, Alan Ryder, qui va fer un retrat sobre la personalitat d'un rei “arrelat a la seua història i a les seues vivències”, en paraules de Ryder. Aquestes vivències, però sobretot l'existència d'un ambient hostil a la cort aragonesa, van forçar l'escapada d'Alfons el Magnànim cap als dominis italians. “Els súbdits –va assegurar Ryder– li denegaven la set de lluites militars i el seu esperit de cavaller errant”. Així, el 1420, el Magnànim abandonava

El ‘Tirant lo Blanc’ presenta clares reminiscències italianes i, al seu torn, sembla que va influir molt en tota l'obra de Shakespeare

Sobre aquestes ratlles, imatge de la visita a la Biblioteca Alfons el Magnànim ubicada a la Universitat de València. La directora va mostrar als assistents al congrés algunes de les obres més importants que es troben en aquesta biblioteca.

la cort per iniciar una sèrie d'aventures militars amb més fracassos que èxits.

En aquest sentit, la derrota en una d'aquestes batalles –la de Ponza, el 1435– va provocar la transformació del rei en un home caute que decideix abandonar les aventures militars per dedicar-se –aquesta vegada amb èxit– a tasques diplomàtiques dins del complex laberint polític italià.

Les seues ambicions polítiques, però, no van impedir que el Magnànim esdevingués un home de cultura. “La pintura, però sobretot la música i la cultura, eren arts fortament arrelades a la seua personalitat”, afirmava Ryder. No debades, el Magnànim va ser el gran impulsor de la Biblioteca de Nàpols, part de la qual es conserva avui dia a la Universitat de València. De fet, una de les activitats més interessants d'aquest Simposi va ser la visita –guiada per la directora de la Biblioteca, Maria Cruz Cabeza Sánchez-Albornoz– a la Biblioteca del Magnànim, on es van poder contemplar algunes de les millors miniatures que adornen els llibres del Magnànim.

Les influències polítiques del rei Alfons van ser precisament un factor molt important per a l'elecció el 1455 del pri-

mer papa Borja, Calixt III. Aquesta és, si més no, la teoria del professor de la Facultat de Teologia de València Miquel Navarro, que acaba de lliurar la seua tesi doctoral a la Universitat Gregoriana de Roma sobre la figura de Calixt III. Navarro, que va participar en una altra de les ponències del Simposi, va destacar l'interès del Magnànim per “procurar-se un papa amic que secundara els seus objectius polítics”, que se situaven més amunt de Nàpols.

Noves hipòtesis literàries. Una vegada exposades les relacions polítiques i econòmiques entre Itàlia i la Corona d'Aragó, el Simposi es va introduir de ple en el món de les relacions literàries entre els dos territoris, precedides per la ponència del professor Albert Hauf –coordinador del Simposi– al voltant del joaquinisme i el franciscanisme, dos corrents espirituals de gran influència sobre la Itàlia de l'època.

Traduccions de clàssics italians com la *Divina Comèdia*, les obres d'escriptors com Petrarca o Boccaccio i corrents com l'humanisme van influir amb més o menys intensitat en la producció literària catalana. El catedràtic emèrit de la

Universitat de Barcelona, Antoni Badia i Margarit, va fer una anàlisi exhaustiva de la traducció de la *Divina Comèdia* de Dant que va fer el 1429 el fins ara considerat valencià Andreu Febrer (les darreres investigacions han confirmat que en realitat va nàixer a Vic). Badia i Margarit va establir alguns paral·lelismes entre la traducció de Febrer –“molt meritòria” segons el professor– i les posteriors traduccions de Josep Maria de Sagarra –“més allunyada de l'original”– i la publicada recentment per Joan F. Mira, “d'extraordinària importància i molt fidel a la versió de Dant”.

El Simposi també va aportar noves teories sobre l'anònim autor de *Curial e Güelfa*, a càrrec del professor Anton Espadaler, qui afirma –en contra de l'opinió del professor Antoni Ferrando, que creu que l'autor podria ser valencià– que qui va escriure *Curial e Güelfa* era un home de les comarques lleidatanes del Pallars i l'Urgell. Així mateix, les influències italianes en la literatura catalana són presents a través del *Tirant lo Blanc*, que va beure, segons la professora italiana de literatura catalana Annamaria Annachiarico, en bona part de Boccaccio i de “quaranta obres més”. De la mateixa manera –i aquesta és una nova teoria que s'ha presentat al congrés–, el professor Vanyó confirmava la influència del *Tirant* en la producció literària de Shakespeare.

Itàlia i la Corona d'Aragó van tancar el cicle de conferències, amb la intervenció de la professora de la Universitat de Girona Mariàngela Vilallonga, centrada en la influència de l'humanisme, “el moviment intel·lectual que anima el Renaixement”, en paraules de la mateixa professora. Autors catalans com Jeroni Pau o Joan Margarit, el valencià Joan Serra o el mallorquí Ferran Valentí, es van inspirar en humanistes italians com Lorenzo Valla, Leonardo Bruni o Pontano, entre d'altres. Tot i la creixent importància de l'humanisme a l'Itàlia de l'època, segons la professora Vilallonga, “almenys durant el segle XV, la influència als Països Catalans va ser molt incipient, sobretot per tractar-se d'un moviment elitista que escrivia en llatí”.

Rosanna Melià